

EKONOMİ POLİTİK

Yandaş Kapitalizmi

Erinç Yeldan, 8 Şubat 2017

Kapitalizm özü itibariyle *rant ve sömürüye* dayalı bir üretim biçimi. Rant aktarımı ve sömürü, kuşkusuz, salt *iktisadi* faaliyetlerle sınırlı değil. Kapitalizm, sömürüye dayalı sermaye birikimini sürdürebilmek için etnik veya hemşehrilik kökenlerine, cinsiyet ayrımcılığına veya dinsel inançlara dayalı karmaşık sosyal kurgulara başvurmaktan çekinmiyor. Yolsuzluk ve kayıt dışılığa dayalı bu tür rant aktarım mekanizmalarının kapitalizmin kısa tarihi içerisinde son derece sık rastlanan örnekler oluşturduğunu biliyoruz. ABD’de *Enron*; Endonezya’da *Suharto*; Filipinler’de *Marcos*; Türkiye’imizde *Özal* deneyimleri bu tür örneklerin en bilinenleri...

İktisat yazını, sermayenin burjuva demokrasisinin en temel kurallarına dahi tahammül edemeyerek, bu tür iktisadi denetim ve rekabet dışı rant aktarım mekanizmalarına başvurmasını, “*ahbap-çavuş kapitalizmi*” ya da “*yandaş kapitalizmi*” (*crony capitalism*) kavramıyla açıklamakta.

Türkiye Varlık Fonu (TVF) A.Ş. geçtiğimiz yılın Ağustos ayında, OHAL koşullarında, bir torba yasa tasarısı içerisinde Meclis’e gönderildi. TVF A.Ş. her türlü bütçe denetiminden uzak, Başbakanlığa doğrudan bağlı bir *kanunlar üstü “şirket”*. Kurumlar vergisine, ya da Sermaye Piyasası Kanununa tabi olmadan çalışacak TVF AŞ’nin, “çılgın” projeler denilen hiper yatırımları finanse edeceği savlanıyor. Nitekim, TVF AŞ’ye bağlı çok önemli yaratıcı bir düzenleme “*stratejik yatırım*” kavramı. “Stratejik yatırım” kavramı dahilinde yüklenici firmaların gelirleri kurumlar vergisinden muaf tutulacak; yatırıma katkı oranları yüzde 200’e kadar istisna kapsamında değerlendirilecek; Hazine arazisi üzerinde kurulmuş iseler 49 yıllığına bedelsiz tahsis edilecek; söz konusu işletmelerde çalışanların sigorta primlerinin işveren payı 10 yıl boyunca Ekonomi Bakanlığı’na karşılanacak; enerji tüketim maliyetlerinin yüzde 50’si, “nitelikli” teknik personelin asgari ücretin 20 misline kadar olan ücretleri devlet tarafından ödenecek.

Ancak bu arada ne “stratejik yatırımların”, ne de “nitelikli personelin” nasıl tanımlanmış olduğunu bilmemekteyiz.

Bu kavram kargaşası sürerken, bu kanunlar-üstü A.Ş. geçtiğimiz hafta sonu bir oldu bittiyle hayata geçiriliverdi. Bakanlar Kurulu’nca; Türkiye Cumhuriyet Ziraat Bankası AŞ, Boru Hatları ile Petrol Taşıma AŞ, Türkiye Petrolleri AO, Posta ve Telgraf Teşkilatı AŞ, Borsa İstanbul AŞ, Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme AŞ’nin sermayelerinde bulunan Hazineye ait hisselerin tamamı, Türk Telekomünikasyon AŞ’nin yüzde 6.68 oranındaki Hazine’ye ait hissesi ile Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü ve Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü’nün Türkiye Varlık Fonuna aktarıldı.

Şimdi 200 milyar TL’ye ulaşan varlıklarıyla bu devasa “şirket”, her türlü Sayıştay ve Çevre Etki Değerlendirmesi veya Kamu İhale Yasası hükümlerine dayalı denetimlerden uzak

(Başbakan tarafından onaylanacak olan “bağımsız” (sözde) denetim şirketine tabi olarak) ve her türlü finansal işlem yapma yetkisi (İslami finans enstrümanları dahil olmak üzere) ile donatılarak, Türkiye adına stratejik sektörlerde sabit sermaye ve teknoloji yatırımları yapmakla yükümlü olacak. Burada can alıcı sorulardan birisi de bu devasa “şirket”in nasıl yönetileceği.

Düşünün ki, tarımsal destekleme ve esnaf kredileri tahsisi misyonuyla görevlendirilmiş bankaları; hava taşımacılığı hizmetlerini, stratejik enerji güvenliğini, emlak ve gayri menkul kıymetlerini kapsayan son derece farklı üretim ve hizmet alanlarında faaliyet gösteren bir A.Ş.’den bahsediyoruz. Bu kadar farklı alanlarda stratejik yatırım ve teknoloji kararlarını izleyecek, “şirketin” bu alanlardaki pazarlama ve fiyat stratejilerini uluslararası rekabet koşullarına göre yönlendirecek bir insan-üstü bir teknokrat/bürokrat yönetici kadro arayışı içindeyiz. Üstelik bu “herşeye muktedir” teknokrat/bürokratik kadronun, “*kamu yararına*” hizmet görmesi beklenecek.

Hemen belirtelim ki gezegenimizde böyle bir doğa-üstü yaratık yoktur. Söz konusu olan şey, aslında AKP’nin yeni koalisyonlar kurgulama ve sermaye gruplarını kamu rantları yoluyla “hizaya” getirme operasyonlarına yönelik olduğu açık olarak görülmektedir. Bu devasa şirketin varlık değeri karşısında İstanbul finans burjuvazisinin iştahı ise çoktan kabarmış gözükmektedir.

2011’den bu yana sabit sermaye yatırımları yerinde sayarken, betona ve inşaatı dayalı taşeronlaştırılmış, spekülasyon ve ucuz emek cenneti Türkiye ekonomisinin yeniden ivme kazanabilmesi için eldeki kamu varlıklarının yerel ve uluslararası sermaye çevrelerine yeni rantlar yaratacak biçimde harekete geçirilmesi elbette gereklidir.

Hala neyi tartışıyoruz?